

Detail van de gevonden kaart. Links, net buiten de stad, het klooster Sint-Hieronymushof, dan de Witte- of Haagpoort en uiterst rechts de Koepoort, waardoor de Vliet de stad binnenstroomt. Verder zijn de toren van de Vrouwekerk en de Pieterskerk te zien. AFBEELDING ERFGOED DELFT

Historicus vindt in Delfts archief oudste stadsgezicht op Leiden

Wilfred Simons

Leiden ■ Economisch historicus Jaco Zuiderduijn weet het zeker, nou ja - bijna zeker: één van de oudste, zo niet het oudste stadsgezicht op Leiden is gevonden.

De tekening, die te vinden is op een kaart uit 1522, is nogal schetsmatig. Zuiderduijn vond hem bij toeval in het stadsarchief Erfgoed Delft, waar hij onderzoek doet naar de opkomst van pensioenen in het project 'Pensionados of the past'.

De kaart toont 'Leijden' aan de Oude Rijn. Zo zou de stad zich hebben getoond aan een reiziger die haar over de Vliet vanuit het zuiden benadert. Rechts doemt een waterpoort op, die Zuiderduijn identificeert als de Koepoort. Hierdoor stroomt de Vliet de stad in. De poort uiterst links is dan waarschijnlijk de Witte- of Haagpoort aan de huidige Haagweg. Even buiten de stad ligt het klooster Sint-Hieronymusdal. Verder is de toren van de Vrouwekerk te zien en in het midden de Pieterskerk.

Of de kaart met het stadsgezicht werkelijk uit 1522 dateert, weet Zuiderduijn niet zeker. Die datum kan er ook later op zijn gezet. Hij is in elk geval gemaakt na 1512, het jaar

„
Het is bijna
ontroerend om
Leiden zo te
zien, als een
klein, volgepropt
stadje

waarin de toren van de Pieterskerk, de 'Sterre der Zee', instortte. Maar een datering in de eerste helft van de 16de eeuw acht hij toch redelijk. „De kaart toont overeenkomsten met de vroegste kaarten van Hollandse landmeters die zijn overgeleverd uit deze periode.”

Zuiderduijn, die is verbonden aan de Universiteit van Lund in Zweden, denkt dat de kaart is gemaakt door een landmeter in opdracht 'van een of ander overheidsorgaan'. Hij bestrijkt het stroomgebied van de Oude Rijn tussen Zoeterwoude en Katwijk. Ook Leiderdorp, Rijnsburg en Wassenaar staan erop afgebeeld. Ten zuiden van de Oude Rijn tekende de maker

Wilsveen, de dam bij Leidschendam, de Vliet en Pijnacker.

Waarom de kaart is gemaakt, is niet helemaal zeker, maar het is wel opvallend dat vier herbergen er nogal prominent op staan. Wie buiten de stadsgrens een kroeg begon, hoefde geen accijns te betalen. Het Leidse stadsbestuur vreesde inkomstenderving en wilde daarom liever niet dat Jan en alleman goedkoop buiten de stad een biertje ging drinken. De stad probeerde die herbergen zo ver mogelijk buiten de gemeentegrens te krijgen. Juist rond 1522 voerde ze rechtszaken tegen Leiderdorp en Zoeterwoude over dit onderwerp. Die dorpsbesturen stonden op hun beurt hun herbergiers weer bij. Misschien was de kaart bedoeld als bewijsmateriaal in zo'n rechtszaak.

Projectleider educatie Susan Suër van Erfgoed Leiden noemt de ontdekking 'heel bijzonder'. Reconstructies van het 16de-eeuwse Leiden worden weleens gemaakt, maar originele kaarten en stadsgezichten uit die tijd zijn er zo goed als niet. „We hebben geen plattegrond uit die tijd en het eerste stadsgezicht dat wij kennen, dateert uit de 17de eeuw. Het is bijna ontroerend om Leiden zo te zien, als een klein, volgepropt stadje.”